

Monopolet og den uklare retstilstand

Det danske kollektive elnet udgør et monopol, men hvor går grænserne for det, spørger Ulrik Jørgensen, der er rådgiver, forsker og tidl. professor i bæredygtig omstilling ved AAU, i dette synspunkt.

Synspunkt 18. august kl. 05:00

[Ulrik Jørgensen](#)

Uafhængig forsker og rådgiver

Det danske elforsyningsnet har status som et monopol. Det drives af 39 netselskaber, som hver har fået eneretsbevilling til at etablere, eje og drive el-distributionsnet i en geografisk afgrænset del af landet. Ifølge Elforsyningsloven må ingen andre etablere eller eje distributionsnet i disse områder. De forskellige distributionsnet er så forbundet med et transmissionsnet, som ejes og drives af den statslige virksomhed, Energinet.

Netselskaberne er underlagt krav om, at deres ydelser skal være omkostningsægte og at deres økonomi skal 'hvile i sig selv'. En del af dem er forbrugerejede, mens alle skal have en forbrugerrepræsentation, som en del af deres organisatoriske opbygning. Men ellers kan de godt være ejet af kommercielle selskaber, der handler med eller producerer el.

Dog er deres uafhængighed – grundet eneretsbevillingen – reguleret af bestemmelser i Elforsyningsloven fastlagt af EU.

Det helt grundlæggende spørgsmål er, om det en god idé at have et kollektivt elnet, der er sikret en monopolstatus, til at varetage distributionsnettet i Danmark?

Svaret er ja, det helt bestemt en god idé, hvilket de fleste i den danske elsektor er enige om.

Barrierer for udbygning af VE

Problemet er, at der i den danske lovgivning ikke findes nogen klar grænse for, hvad eneretsbevillingen til netselskaberne egentlig indebærer.

Det er stort set op til netselskaberne selv og de ordninger for tilslutning og tarifiering, som de får godkendt i Forsyningstilsynet, at fastlægge de praktiske detaljer. Samtidig er denne praksis meget forskellig fra netselskab til netselskab, og både Forsyningstilsynet og Energistyrelsen har selv store problemer med at fremlægge en konsistent fortolkning.

Det er ikke noget lille problem, da den danske lovgivning og den meget forskellige praksis gør, at borgerinitiativer i lokale boligforeninger og om etablering af lokale energifællesskaber bliver mødt med både administrative og økonomiske barrierer. Det har medført, at flere lokale projekter med udbygning af VE helt urimeligt er gået i stå eller er blevet opgivet. Det virker, som om borgerdeltagelse i den grønne omstilling bliver modarbejdet og er udsat for et omfattende lovsjuskeri.

Det rejser så spørgsmålene: Hvorfor kan et netselskab blande sig i, hvordan en elkunde udnytter sin ret som egenproducent af el? Denne ret er som følge af EU-direktiver fastslået i Elforsyningsloven,

der regulerer området. Hvorfor kan de bestemme, hvem der får lov til at have status som elkunde og dermed bliver tilsluttet elnettet i et målerpunkt?

Netselskaberne sætter selv grænserne

Årsagen er, at grænsen for deres eneretsbevilling ikke er afgrænset i forhold til elkunders ret til at optræde som fællesskaber med egenproduktion. Og her taler vi ikke om sikringen af, at Stærkstrømsreglementet og sikkerhedsbestemmelser bliver fulgt. De fungerer som krav uanset, hvem der producerer, distribuerer, deler eller udnytter el. Nej, vi taler om, hvad et netselskab gennem dets praksis kan pålægge elkunderne.

Netselskaberne står reelt som dem, der over for elkunderne afgør, hvad der er lovligt, at hvad der ikke er.

Rammerne for netselskabernes eneretsbevilling bliver fastlagt i Elforsyningsloven, som i tvivlstilfælde fortolkes af den ansvarlige myndighed, Energistyrelsen. Det er uklare og modstridende bestemmelserne i Elforsyningsloven, som er årsagen til problemerne. Loven burde fastlægge, hvem der kan optræde som elkunde, hvilke rettigheder en elkunde har 'bag hovedmåleren', som er grænsen til det kollektive elnet, samt hvilket areal og hvilke aktiviteter en elkunde har ret til at operere på.

Også Skat har gennem deres regulering af opkrævning af elafgiften fået mulighed for at bestemme, hvorledes elkunder skal tilsluttes, idet de stiller krav til særskilt måling af el til varme hhv. ladning af elbiler for at disse anvendelser kan opnå nedsat elafgift eller refusion.

Ifølge Elforsyningsloven er det netselskaberne, der udarbejder regler for tilslutning og tarifiering af elkunder. Det er Forsyningstilsynets opgave at sikre elkunders vilkår og mod evt. forkerte dispositioner fra netselskabernes side.

Regelsæt opfylder ikke lovgivning

Her er problemet så, at den aktuelle tarifmetode (Tarifmodel 2.0) slet ikke tager højde for elkunders ret til at være egenproducenter, fordi den kun opererer med kundetyper, der hører den tid til, hvor en elkunde blot aftog el fra distributionsnettet og typisk enten var en bolig eller en virksomhed.

Danmarks regulering på elområdet opererer i dag ud fra et regelsæt, der ikke opfylder den aktuelt gældende lovgivning. Og den myndighed, der skal sikre elkunders rettigheder, tager i sine konkrete afgørelser ikke højde for dette.

Dette til trods for, at både netselskabernes organisation Green Power Denmark og Forsyningstilsynet har godkendt et nyt sæt metoder for tarifiering (Tarifmodel 3.0), hvoraf det eksplicit fremgår, at der nu er et grundlag for en fremtidig korrekt sæt bestemmelser for tilslutning og tarifiering af elkunder, der er fællesskaber og har egenproduktion.

Nu er det ikke sådan, at alle elkunder behandles ens eller at alle netselskaberne følger den samme praksis. Typisk får virksomheder lov til at dele el og etablere interne elektricitetsforbindelser (interne net bag måleren) på tværs af de bygninger og matrikler, som de ejer. Det er ikke denne gruppe af elkunder, der har problemerne. Heller ikke parcelhusejere eller landbrug møder disse udfordringer.

Forskellig praksis

Det er derimod typisk ejer- og lejeboliger i etagebyggerier eller i bofællesskaber evt. med mindre erhverv eller andre former for fællesejede boliger, som ønsker at optræde i fællesskab og dele el fra fællesejede anlæg. Her viser det sig at netselskabernes praksis kan være ganske forskellig, så disse typer af sammenslutninger og fællesskaber flere steder f.eks. har oplevet at blive pålagt:

- ikke at dele el mellem bygninger, som havde samme ejer,
- ikke at dele el tværs af matrikler, som havde samme ejer,
- at opdele fælles ejede solcelleanlæg på mindre enheder, samt
- at etablere separate tilslutninger til lejemål, der også har erhverv.

Det har nogle netselskaber ment sig berettiget til med henvisninger til eneretsbevillingen, til bestemmelser om forbrugssted i Elforsyningloven, til Skats krav om opsætning af målere af hensyn nedsat elafgift samt til de nugældende tilslutningsregler og tarifieringer.

I de fleste tilfælde har det – helt uden rationel elteknisk begrundelse – gjort anlæg væsentligt dyrere, så VE-anlæg står ubenyttede eller aldrig er blevet etableret. Samtidig forhindrer de krav, som Skat stiller, udnyttelse af egenproduceret el.

Der er her tale om en urimelig forskelsbehandling af boligfællesskaber i forhold til erhvervsvirksomheder, ligesom der reelt er tale om en fundamentalt uklar retstilstand; ikke blot for elkunderne, men også for netselskaberne, som netop gennem deres meget forskellige praksis har vist, at de heller ikke ved, hvad retsgrundlaget er.

Gør livet surt for kunderne

Nogle netselskaber accepterer, helt fornuftigt, at boligfællesskaber agerer som elkunder med fælles tilslutning og interne elforbindelser. Andre netselskaber søger at vanskeliggøre lokal VE-produktion og gøre livet surt for deres kunder.

Ansvar for denne uklare retstilstand ligger til syvende og sidst hos regeringen og politikerne, men den afspejler også de mange forskellige interesser i embedsværket og hos netselskaberne, som har været med til at skabe de mange modsigelser og barrierer i både lovgivningen og i den praksis, der gælder på området.

Når et netselskab vil bestemme, hvorledes et (internt) delingsnet skal udformes, men gør det ud fra deres interesse i at optimere deres distributionsnet, så fører det til elteknisk set dårligere løsninger – enten i form af for lange kablinger og omveje eller i form af krav om parallel kabelføring alene for at tilgodese net-selskabets interesser.

Derfor er det helt afgørende, at den danske lovgivning præciserer netselskabernes opgave og begrænser den til det, som de kan og er gode til – og som vi alle kan bakke op om.

Det vil fjerne de mange problemer, som de nuværende administrative og økonomiske barrierer skaber for etableringen af boligfællesskaber med videre. I sammenhænge, hvor der allerede eksisterer et kollektivt distributionsnet, kan problemerne håndteres med den 'lokale kollektive tarifiering', som blev vedtaget som en del af PtX-aftalen, hvis denne af nettet defineres som et internt net, og såfremt netselskaberne ikke blokerer for en optimal tilslutning af fælles egenproduktion.

Klarhed på bordet

Der er de seneste to år afleveret mange forvirrende, ofte misvisende, og somme tider direkte forkerte svar og tilkendegivelser fra Energistyrelsen og Forsyningstilsynet til elkunder og til politikerne.: Blandt andet i Folketingets Klima-, Energi- og Forsyningsudvalg, som en følge af den uklare retstilstand. Det er derfor helt nødvendigt at få skabt klarhed både om politik og regelgrundlag. Her har den gennemførte 'minimumsimplementering' af EU-direktiverne i Danmark haft den modsatte effekt.

Det indebærer, at der skal skabes klarhed omkring følgende forhold:

- Bestemmelsen om forbrugssted skal ændres fra den aktuelle ordlyd: *'ét samlet matrikelnummer eller til sammenhængende bygninger fordelt på flere matrikelnumre med kun én forbruger'* (§5 pkt.16), til den tolkning, som Energistyrelsen fremhæver som gældende, nemlig: *'Tæt og reel geografisk sammenhæng foreligger fx, hvis forbrugs- og produktionsstederne er fordelt på sammenhængende matrikler og beliggende nær hinanden.'*, jf. analyse udarbejdet til KEF-udvalget dec. 2021.
- *Udstrækningen af distributionsnet og dermed net-selskabets eneretsbevilling skal præcisere fra: 'på offentligt regulerede vilkår har til formål at transportere elektricitet for en ubestemt kreds af elleverandører og elforbrugere' (§5, pkt.21) til at være afgrænset til: 'har til formål at transportere elektricitet fra elleverandører til de elkunder, der befinder sig i netområdet'.*
- Det skal præciseres, hvem der kan optræde som elkunder, nemlig: boligfællesskaber (almene boligafdelinger, andelsboligselskaber, ejerlejlighedsforeninger og bofællesskaber samt lokale energifællesskaber på vegne af dets medlemmer, så dette ikke indirekte skal afledes af bestemmelser om tilslutning og tarifiering, som aktuelt ikke er ajour med lovgivningen.
- Skats regler for måling af el forbrugt til varme eller ladning af elbiler skal moderniseres, så de ikke bygger på tekniske krav om konkrete målere, men kan beregnes ud fra registrerede målinger af disse anvendelser fratrukket evt. egenproduktion.
- Det skal præciseres, at tilslutning af både egenproducerende elkunder og lokale energifællesskaber med egenproduktion skal give adgang til at etablere interne elforbindelser til deling af el samt at netselskaber skal samarbejde for at skabe en omkostningsægte tilslutning og tarifiering af disse, som hverken pålægger disse krav, der forhindrer deling af el, eller flytter omkostninger over på andre typer af elkunder.

Tvivel om uafhængighed

Bliver der ikke skabt en større klarhed i det danske lovgrundlag for og den danske regulering af netselskaberne og adgangen til lokal egenproduktion, vil vi dels gå glip af de ret store potentialer, som den lokale VE-udbygning har - både som aflastning af det kollektive elnet og de store investeringer i nye, store udbygningsplaner for elproduktionen - men der vil også komme en bølge af tvister mellem elkunder og netselskaber, som vil så tvivl om, hvorvidt netselskaberne varetager den samfundsmæssige opgave, de er pålagt.

Da det ikke er netselskabernes opgave at udbygger VE-produktionen, men at sørge for, at det nødvendige kollektive elnet fungerer og bliver udbygget, må de ikke blive koblet til de kommercielle elproducenters udbygningsplaner, der kræver en stor nedudbygning, ved at modarbejde lokale VE-investeringer, der kan aflaste denne netudbygning.

De skal være neutrale net-leverandører, da de ellers vil kompromittere deres monopolstatus og rejse berettiget tvivl om deres uafhængighed af deres ejerkreds og af Green Power Denmark, som de er medlemmer af.